

A Study of The Effect of Familial, Social and Personal-Cognitive Characteristic of Individuals in Developing Juvenile Delinquency

Sayid Rezayi; Kamal Kharazi; Elahae Hejazi & Kolam Alli Afrooz

The current study deals with the effect of familial, social and personal-cognitive characteristic of individual in developing juvenile delinquency. In so doing, 180 teenagers (90 delinquent individuals and 90 normal individuals) were selected by cluster sampling method and were given a test. The result of the study showed that there were significant differences between delinquent and normal teenagers.

Keywords: delinquency, personal-cognitive characteristic, familial characteristic, social and characteristic,

بررسی تحلیلی تاثیر ابعاد اجتماعی خانوادگی و ویژگی های شخصی، شناختی در بوجود آمدن بزهکاری

سعید رضایی^۱، کمال خرازی^۲، الهه حجازی^۳ غلامعلی افروز^۴

در پژوهش حاضر، به بررسی تاثیر ویژگیهای خانوادگی، اجتماعی و شخصی - شناختی در بزهکاری پرداخته ایم. برای این منظور ۱۸۰ نوجوان (۹۰ نفر بزهکار و ۹۰ نفر عادی) به صورت خوشه ای انتخاب و به وسیله ی پرسشنامه ی محقق ساخته و آزمون هوشی ریون مورد آزمون قرار گرفتند. نتایج، نشان می دهد که نوجوانان عادی و بزهکار به غیر از ترتیب تولد و فصل تولد، توانایی برقراری ارتباطات اجتماعی و میزان تحصیلات مادر در سایر ویژگیهای مرتبط با ابعاد خانوادگی، اجتماعی و شخصی شناختی تفاوت معناداری با یکدیگر نشان می دهند...

واژه های کلیدی: بزهکاری، ویژگی های شناختی شخصی، ویژگی های خانوادگی، ویژگی های اتماعی.

مقدمه

امروزه، بی تردید یکی از مسایل پیچیده و ناراحت کننده که توجه بسیاری از روان شناسان، جامعه شناسان و جرم شناسان را به خود معطوف داشته، موضوع کودکان و نوجوانان بزهکار است که روزه روز گسترش بیشتری می یابد آمارهای منتشره نشان می دهد که علی رغم بهبود وضع زندگی به لحاظ رشد و تحولات فرهنگی و اجتماعی و همچنین توسعه و گسترش مراکز و موسسات خدمات روان شناختی، باز آمار جرایم ارتكابی کودکان و نوجوانان، افسار گسیخته است. عوامل و

۱- هیات علمی دانشگاه آزاد اسلامی

۲- Ph.D استاد دانشگاه تهران

۳- Ph.D دانشیار دانشگاه تهران

۴- Ph.D استاد دانشگاه تهران

دلایل احتمالی زیادی بر این پدیده ی ناگوار اجتماعی مترتب است که از جمله ی آنها مسایل مربوط به علل اجتماعی، خانوادگی و ویژگی های شخصیتی، شناختی خود فرد بزهکار است (شامبیاتی ۱۳۷۱).

بزه^۱ در فرهنگ لغت به معنی گناه، خطا و جرم است و منظور از بزهکاری، اعمال و رفتارهایی است که برخلاف قانون، ارزشها و باورهای فرهنگی جامعه، توسط افراد زیر ۱۸ سال رخ می دهد و نشانگر آن در نوجوانان می تواند دزدی، پرخاشگری، فرار از منزل، فرار از مدرسه، سو مصرف مواد مخدر، رفتارهای جنسی قبل از موعد، قتل، قاچاق و همانند آنها باشد. (نلسون^۲ و همکاران، ۱۳۷۶؛ اوربانیک و همکاران، ۲۰۰۶؛ وان کامن^۳ و همکاران، ۱۹۹۱).

در کل، بزهکاری نوجوانان، یک سازش نایافتگی با اجتماع است (منصور، ۱۳۶۸) که در سه زمینه رخ می دهد: (۱) بزهکاری علیه اشخاص عادی جامعه مانند ضرب و جرح و تجاوز؛ (۲) بزهکاری علیه دارایی و مالکیت دیگران مانند دزدی و جعل اسناد و (۳) بزهکاری علیه نظم عمومی مانند فحشا و خرید و فروش مواد مخدر (احمدی، ۱۳۷۸؛ موفیت^۴ و همکاران، ۱۹۸۱؛ مک گلدریک و کارتر^۵، ۱۹۹۹).

در مورد بزهکاری و سبب شناسی آن به مجموعه ای از عوامل زیستی، روان شناختی، اجتماعی و فرهنگی اشاره شده است (استفانی، وان و گرایم^۶، ۲۰۰۶). در واقع آنچه می دانیم این است که: خانواده و عدم مراقبت صحیح، تبعیض، نفرت، بدبینی، خشونت، افراط و تفریط، ازهم پاشیدگی بیماری روانی، فقدان دلبستگی، فقدان و یا غیبت والدین، کمبودهای عاطفی (سادات، ۱۳۷۰؛ ماسن و همکاران، ۲۰۰۲) ویژگیهای شخصیتی، عوامل اجتماعی نظیر تراکم جمعیت، محل سکونت، شرایط اجتماعی و تعارضها، صفتهایی که در چهارچوب آن به وقوع می پیوندد (کی نیا ۱۳۷۳) با این پدیده، ارتباط دارد و در این پژوهش، بر آن بوده ایم که ویژگیهای خانوادگی، هوش سطح تحصیلات، تعداد اعضای خانواده، ترتیب تولد، شغل والدین، اعتقادهای مذهبی، رابطه ی

1- crime

2- Nelson

3- Van Kammen

4- Moffitt

5- Mc Goldrick & Carter

6- Stephanie, Van & Graeme

والدین با همدیگر و با فرزندان، وضعیت محل سکونت، مهاجرت، اعتیاد والدین و به طور کلی متغیرهای احتمالی در پدید آیی بزهکاری را در دو گروه کودکان بزهکار و عادی مقایسه کنیم.

روش

جامعه و نمونه ی پژوهش: جامعه ی آماری این پژوهش، شامل کلیه ی نوجوانان ۱۲ تا ۱۶ ساله ی ساکن تهران است. از این جامعه، ۹۰ نوجوان بزهکار کانون اصلاح و تربیت تهران و ۹۰ نوجوان عادی مشغول به تحصیل تهران در سال تحصیلی ۸۴-۸۵ به صورت تصادفی، انتخاب و مورد آزمون قرار گرفتند.

ابزار

برای انجام پژوهش حاضر، از دو وسیله ی پژوهشی استفاده شده است. پرسشنامه ی محقق ساخته؛ این پرسشنامه، جهت بررسی ابعاد اجتماعی، خانوادگی و فردی آزمودنیها ساخته شده است و به صورت توصیفی داده های مربوط به ویژگیهای مورد مطالعه را گردآوری می کند. در بررسی مقدماتی، پایایی این پرسشنامه ۰/۸۲ بدست آمده است. آزمون هوشی ریون: آزمون هوشی ریون به منظور اندازه گیری عامل عمومی (g) اسپیرمن ساخته شده است. ماده های این آزمون شامل ۶۰ ماتریس یا طرح است که در هر یک از آنها قسمتی حذف شده است. ماده های آزمون، به ۵ دسته تقسیم شده اند و هر گروه شامل ۱۲ ماده است که سطح دشواری آنها به تدریج، افزایش می یابد. پایایی و اعتبار این آزمون توسط پژوهش های مختلف در ایران تایید شده است.

یافته ها

نتایج مقایسه ی موضوعات موردنظر در افراد عادی و بزهکار در جدول شماره ی یک ارائه شده است. همانگونه که در جدول شماره ی یک مشاهده می شود بین میزان سواد و بزهکاری ($P < 0/01$) اعتقادات مذهبی ($P < 0/01$) وضعیت هیجانی ($P < 0/01$) توانایی سازگاری با محیط ($P < 0/01$) خطر پذیری ($P < 0/01$) فراوانی فرار از مدرسه ($P < 0/01$) آشنایی با مواد مخدر ($P < 0/01$) تعداد اعضای خانواده ($P < 0/05$) محل سکونت ($P < 0/05$) سابقه ی مهاجرت ($P < 0/05$) تحصیلات پدر ($P < 0/01$) روابط صمیمی و عاطفی والدین ($P < 0/01$) فراوانی طلاق ($P < 0/01$) میزان نظارت و توجه والدین ($P < 0/01$) سبک فرزند پروری ($P < 0/01$) سابقه ی

محکومیت والدین ($P < ۰/۰۱$) میزان درآمد والدین ($P < ۰/۰۱$) میزان تنبیه بدنی ($P < ۰/۰۱$) و هوش ($P < ۰/۰۱$) رابطه ی معناداری وجود دارد. این درحالی است که بین ترتیب تولد ($P > ۰/۰۵$) فصل تولد ($P > ۰/۰۵$) توانایی برقراری ارتباطات اجتماعی ($P > ۰/۰۵$) و میزان تحصیلات مادر ($P > ۰/۰۵$) ارتباط معناداری یافت نشد.

جدول ۱: مقایسه ی ویژگیها در افراد بزهکار و عادی

متغیر	سطوح	بزهکار	عادی	df	خی دو	آقا
سواد	بی سواد	۶	۰	۳	۵۲/۰۴	۰/۰۰۱
	ابتدایی	۳۲	۲			
	راهنمایی	۴۲	۵۰			
	دبیرستان	۹	۳۸			
ترتیب تولد	اول	۳۰	۴۳	۳	۵/۷۴	۰/۱۲۵
	دوم	۲۳	۲۴			
	سوم	۱۹	۱۳			
	چهارم و بالاتر	۱۸	۱۰			
فصل تولد	بهار	۲۹	۲۶	۳	۱/۶۰	۰/۸۰۳
	تابستان	۲۲	۲۱			
	پاییز	۲۲	۲۱			
	زمستان	۱۷	۲۱			
میزان اعتقادات مذهبی	کم	۳۱	۶	۲	۲۹	۰/۰۰۱
	متوسط	۲۹	۲۲			
	زیاد	۳۰	۶۲			
توانایی برقراری ارتباطات اجتماعی	کم	۳۳	۲۰	۲	۵/۲۴	۰/۰۷۳
	متوسط	۲۶	۳۷			
	زیاد	۳۰	۳۳			
وضعیت هیجانی	آشفته	۴۵	۸	۱	۳۶/۶	۰/۰۰۱
	آرام	۴۵	۸۲			
سازگاری با محیط	مطلوب	۲۷	۵۴	۲	۲۰/۷۰	۰/۰۰۱
	متوسط	۴۴	۳۲			
	نامطلوب	۱۹	۴			
میزان خطر پذیری	کم	۳۴	۵۰	۲	۷/۱۲	۰/۰۲۹
	متوسط	۳۱	۲۷			
	زیاد	۲۵	۱۳			
مدرسه گزینی	خیلی زیاد	۱۱	۰	۵	۱۱۲/۷۸	۰/۰۰۱
	زیاد	۱۸	۰			
	متوسط	۱۴	۱			
	کم	۲۱	۳			
	خیلی کم	۱۸	۷			
	اصلا	۸۰	۲۹			
آشنایی با مواد مخدر	سیگار	۳۴	۷۰	۲	۶۷/۱۲	۰/۰۰۱
	الکل	۳۱	۱۷			
	مواد دیگر	۲۵	۳			

ادامه ی جدول ۱

متغیر	سطوح	بزهکار	عادی	df	خی دو	آلفا
تعداد اعضای خانواده	۳	۱	۷	۷	۱۶/۵۱	۰/۰۳۶
	۴	۳	۳			
	۵	۲۰	۳۷			
	۶	۱۴	۱۶			
	۷ و ۸ و ۹ و ۱۰	۲۲	۱۰			
محل سکونت	پایین شهر	۲۷	۱۷	۲	۷/۷۰	۰/۰۲۲
	مرکز شهر	۳۹	۵۸			
	بالای شهر	۲۳	۱۵			
سابقه ی مهاجرت	خیر	۶۰	۷۳	۲	۴/۹۰	۰/۰۱۵
	روستا به شهر	۱۵	۹			
	شهر به شهر	۱۵	۷			
سطح تحصیل پدر	بی سواد	۸	۲	۴	۲۴/۴۵	۰/۰۱۵
	ابتدایی	۱۰	۱۰			
	راهنمایی	۲۵	۱۶			
	دبیرستان	۴۲	۵۱			
سطح تحصیل مادر	بی سواد	۷	۲	۴	۵/۴۵	۰/۲۶۴
	ابتدایی	۲۰	۱۵			
	راهنمایی	۲۳	۳۰			
	دبیرستان	۳۲	۳۱			
روابط صمیمی	خیلی کم	۷	۲	۴	۳۵/۲۵	۰/۰۰۲
	کم	۸	۱۰			
	متوسط	۵۹	۴۶			
	زیاد	۹	۲۱			
نظارت و توجه والدین	خیلی زیاد	۷	۱۱	۴	۲۸/۹۹	۰/۰۰۱
	زیاد	۶	۱۹			
	کم	۵	۲۴			
	متوسط	۴۳	۳۲			
	خیلی کم	۱۰	۲			

ادامه ی جدول ۱

متغیر	سطوح	بزهکار	عادی	df	χ^2	آلفا																																																																
طلاق	بلی	۲۱	۷	۱	۲۸/۹۰	۰/۰۰۱																																																																
	خیر	۶۹	۸۳				سبک فرزندپروری	استبدادی	۲۹	۵	۳	۵۰/۹۱	۰/۰۰۱	مقتدرانه	۱۴	۴۰	آسانگیر	۲۸	۳۰	بی قید و بند	۲۹	۱۵	سابقه محکومیت والدین	بلی	۱۷	۳	۱	۳۱/۳۵	۰/۰۲	خیر	۷۳	۷۸	میزان درآمد	عالی	۶	۷	۳	۳۰/۳۸	۰/۰۰۱	خوب	۱۵	۴۹	متوسط	۴۵	۲۰	ضعیف	۲۴	۱۴	میزان تنبیه بدنی	اغلب	۲۵	۳	۲	۵۰/۹۱	۰/۰۰۱	گاهی اوقات	۳۱	۱۷	اصلا	۳۴	۷۰	هوشبهر	مرزی	۲۰	۷	۲	۲۷/۵۰	۰/۰۰۱	متوسط	۳۲
سبک فرزندپروری	استبدادی	۲۹	۵	۳	۵۰/۹۱	۰/۰۰۱																																																																
	مقتدرانه	۱۴	۴۰																																																																			
	آسانگیر	۲۸	۳۰																																																																			
	بی قید و بند	۲۹	۱۵																																																																			
سابقه محکومیت والدین	بلی	۱۷	۳	۱	۳۱/۳۵	۰/۰۲																																																																
	خیر	۷۳	۷۸				میزان درآمد	عالی	۶	۷	۳	۳۰/۳۸	۰/۰۰۱	خوب	۱۵	۴۹	متوسط	۴۵	۲۰	ضعیف	۲۴	۱۴	میزان تنبیه بدنی	اغلب	۲۵	۳	۲	۵۰/۹۱	۰/۰۰۱	گاهی اوقات	۳۱	۱۷	اصلا	۳۴	۷۰	هوشبهر	مرزی	۲۰	۷	۲	۲۷/۵۰	۰/۰۰۱	متوسط	۳۲	۱۸	بالتر از متوسط	۳۸	۶۵																						
میزان درآمد	عالی	۶	۷	۳	۳۰/۳۸	۰/۰۰۱																																																																
	خوب	۱۵	۴۹																																																																			
	متوسط	۴۵	۲۰																																																																			
	ضعیف	۲۴	۱۴																																																																			
میزان تنبیه بدنی	اغلب	۲۵	۳	۲	۵۰/۹۱	۰/۰۰۱																																																																
	گاهی اوقات	۳۱	۱۷																																																																			
	اصلا	۳۴	۷۰																																																																			
هوشبهر	مرزی	۲۰	۷	۲	۲۷/۵۰	۰/۰۰۱																																																																
	متوسط	۳۲	۱۸																																																																			
	بالتر از متوسط	۳۸	۶۵																																																																			

بحث و نتیجه گیری

پژوهشهای مختلف نشان می دهند که بین سطح سواد، هوش عمومی، فاصله تولد، اعتقادات مذهبی، توانایی برقراری ارتباطات اجتماعی، وضعیت روانی، قابلیت سازگاری با محیط، خطرپذیری، نرخ مدرسه گریزی نوجوانان بزهکار و نوجوانان عادی (غیر بزهکار) ارتباطی معنی دار وجود دارد، یعنی اینکه به غیر از نرخ فرار از مدرسه و قدرت ریسک پذیری که فراوانی شان در نوجوانان بزهکار بیشتر بود، در بقیه متغیرهای مذکور وضعیت نوجوانان غیر بزهکار (عادی) نسبت به همسالان بزهکار خود، بهتر بوده است (انصاری نژاد، ۱۳۷۷؛ کی نیا، ۱۳۷۳؛ حسنی و همکاران، ۱۳۸۲ و نلسون، ۱۹۹۰).

همچنین، طبق تحقیقات و پژوهش های انجام شده در زمینه ی تاثیر بعد اجتماعی و خانوادگی در بزهکاری نشان داده شد که اغلب نوجوانان بزهکار نسبت به همسالان عادی (غیربزهکار) خود آشنایی بیشتری با عوامل جرم را از جمله انواع مواد مخدر و انحرافات جنسی دارند. همچنین، نشان داده شد که اغلب نوجوانان بزهکار از خانواده هایی هستند که سابقه ی مهاجرت از شهری به شهر دیگر، از روستا به شهر، سابقه ی محکومیت والدین، طلاق و ناسازگاری عاطفی بین والدین را داشتند و نیز به لحاظ وضعیت و موقعیت محل سکونت، تحصیلات والدین، سبک تربیتی والدین سطح درآمد، نظارت و توجه والدین، پایین تر و بدتر از والدین و خانواده های نوجوانان عادی بودند و تعداد اعضای خانواده و تنبیه سخت بدنی در بین خانواده های نوجوانان بزهکار نسبت به خانواده های عادی بیشتر بود که این نتایج با نتایج تحقیقات کی نیا (۱۳۷۰) انصاری نژاد (۱۳۷۷) حسنی (۱۳۸۲) و نلسون (۱۹۹۰) همخوانی دارد.

به این ترتیب، می بینیم که این پژوهش نیز در راستای پژوهشهای مشابه، نشان می دهد که این نوجوانان یاد نگرفته اند کامیابی و ارضای خود را به تعویق اندازند (پرستون و گودفلو، ۲۰۰۴). این پژوهش، نتایجی مشابه تحقیق سوتکر و آلاین (۱۹۹۳) در مورد اجتماعی شدن ناکافی بدست نیاورده است اما هماهنگی با اکثر یافته ها می بینیم که پدر و مادر چنین کودکانی در تربیت فرزندانشان سهل انگار، بی نظم و تنبیه گر هستند و حداقل یکی از والدین، رفتارهایی ضد اجتماعی دارد. بنابراین، کودکانی که در چنین خانواده هایی بزرگ می شوند، بیش از کودکان دیگر فرصت مشاهده و تقلید کردن رفتار والدین بهره کش و غیراخلاقی خود را دارند.

منابع

- احمدی، احمد. (۱۳۸۷). *روان شناسی نوجوانان و جوانان*، اصفهان: انتشارات ارژنگ.
- انصاری، نژاد. (۱۳۷۷). بررسی مقایسه ای وضعیت زیستی، شناختی و خانوادگی نوجوانان بزهکار و عادی. *پایان نامه کارشناسی ارشد*، دانشگاه تهران.
- داسونز جیمز. (۱۹۸۹). *پدر و مادر را تربیت کنید*. ترجمه ی اسماعیل کیوانی (۱۳۷۲). تهران: چاپ پیام.
- سادات، محمدعلی. (۱۳۷۱). *راهنمایی پدران و مادران*. تهران: دفتر نشر فرهنگ اسلامی.
- سختاوت، جعفری. (۱۳۷۴). *جامعه شناسی انحرافات اجتماعی*. تهران: انتشارات پیام.
- شامبیاتی، هوشنگ. (۱۳۷۱). *بزهکاری اطفال و نوجوانان*. تهران: انتشارات مروی.

- کی نیا، مهدی. (۱۳۷۳). *مبانی جرم شناسی*. تهران: انتشارات دانشگاه تهران.
- حسینی، جعفر و رحمانی، مهدیه. (۱۳۸۲). بررسی رابطه بین بهداشت روانی و راهکارهای مقابله ای در دختران فراری و عادی. *فصل نامه احیا*، ۱۱، ۴۳-۵۱
- ضوابطی، مهدی. (۱۳۶۷). *مشکل شناسی کودکی و نوجوانی*. تهران: انتشارات دانشگاه علامه طباطبایی
- منصور، محمود. (۱۳۶۸). *بزهکاری کودکان و نوجوانان*. تهران: چاپ تابش.
- نلسون، ریتاردیکس، ایزابیل، آ. (۱۹۹۰). *اختلالات رفتاری کودکان*. ترجمه ی محمدتقی منشی طوسی
- (۱۳۶۷). مشهد انتشارات آستان قدس رضوی.
- Moffitt, T.E.& Gabriell, W.F & Mchnick,s & Schulisinger,F. (1981). Socieomic status, IQ. And delinquency. *Journal of abnormal psychology*, 90, 152- 156.
- Mcgoldrick, M. & Carter,B. (1990). *The expended family life cycle*. Boston: allyn & Bacon.
- Preston, P. & Goodfellow M.(2004) Cohort comparisons: Social learning explanations for alcohol use among adolescents and older adults. *Journal of Addictive Behaviors*. 31,12, 2268-2283
- Stephanie H.M, van, G. & Graeme, F. (2006). Neuroendocrine and neurotransmitter correlates in children with antisocial behavior. *Journal of Hormones and Behavior*. 50,4,647-654
- Urbaniok, F.Endrass, J.Astrid, R. and Moll, T. (2006) *Violent and sexual offences: A validation of the predictive quality of the PCL:SV in Switzerland*. International Journal of Law and Psychiatry.
- Van Kammen, W.B.lober, R.& Stouthamer – loeber, M.(1991). Substance use and its relationship to conduct problems and delinquency in young boy. *Journal of youth and adolescence*, 20,399 – 413.
- Sutker, P. B & Allain, A.N. (1993). Behavior and personality assessment in men labeled adaptive sociopaths. *Journal of Behavioral Assessment*, S, 65 – 79.